

De spreekbeurt

Video Club Borne (VCB): Lau Hopmans, Hans Meulenbroek, Max Peters, Gé Nijkamp, Annette Evertzen.

1. PRADO

Het PRADO (PRoject AVO DOocumentaire) is een door de AVO¹ gestart project waarbij onder professionele begeleiding een documentaire gemaakt wordt. Het PRADO is in maart 2007 met 62 deelnemers (verdeeld over 16 groepen) gestart en is in mei 2009 afgesloten met een documentaire festival te Nijverdal. Gedurende het gehele project worden de groepen bijgestaan door een mentor en worden workshops gegeven over het gehele productieproces van ideevorming, scenario- en draaiboek schrijven tot regie, cameravoering, geluid en montage.

2. Centrale thema en doelgroep

Het centrale thema (de premisse) van onze documentaire luidt: “Het overdragen van de holocaust herinnering aan de jongere generatie”. En daarmee ook het besef dat vrijheid (ook in de huidige tijd waarin we van alle gemakken zijn voorzien) niet voor iedereen zo vanzelfsprekend is. Vrijheid is ook gewoon kunnen doen en laten wat je wilt, zonder dat je (bijvoorbeeld op school) gepest of buitengesloten wordt. De doelgroep is de volgende generatie, qua kennisniveau corresponderend met de leeftijd van de hoofdrolspeelster Renske, dat wil zeggen 9-12 jaar.

3. Verhaallijn

Renske heeft twee problemen: ze wordt weer eens gepest op school en ze moet een spreekbeurt houden, maar waarover? Op TV ziet zij hoe in Borne *Stolpersteine* (gedenksteentjes voor alle omgebrachte Joden) geplaatst worden en zij bedenkt dat zij haar spreekbeurt over de verdwenen Bornse Joodse gemeenschap kan houden. Haar islamitische moeder suggereert eens met (de haar bekende) Gé Nijkamp¹ te gaan praten.

Renske duikt in de boeken, maar al lezende gaan haar gedachten naar het Joodse meisje *Zelma Zilversmit*. Zelma vertelt op de Joodse begraafplaats over haar net overleden oma en over hoe moeilijk het voor haar en haar familie is om in de oorlog te overleven. Renske raakt geboeid en gaat op weg naar Gé.

Gé is aan zijn werktafel het gedicht aan het maken voor de “Stolpersteine” ceremonie en leest een stukje voor. Renske begrijpt er niet zoveel van: Wat zijn Joden nou eigenlijk? Waarom vonden de Duitsers Joden slecht? Wanneer, waar en waarom was er oorlog? Wie was Hitler en wat bezielde hem eigenlijk? En ga zo maar door. Gé vertelt Renske van alles over de oorlog en de jodenvervolging. Ook gaan ze samen eens rondkijken in Borne wat er nog is te zien van de verdwenen Joodse gemeenschap. Zo komen ze langs enkele Joodse huizen, de synagoge en het vroegere badhuis. Ondertussen gaan Renske’s gedachten weer terug in de tijd. We horen Zelma vertellen over hoe zij en haar familie met de andere ‘Boornsen’ samenleven. Ook vertelt zij over wat *Koosjer* voedsel eigenlijk is.

Renske krijgt zo al een aardig beeld van de Joden die vroeger in Borne leefden. Gé vertelt over de Duitse invasie, Zelma vertelt over hoe de Duitsers in Borne de Joodse mensen vernederden door ze een jodenster te laten dragen en hen buiten te sluiten van school en werk.

¹ AVO staat voor Audiovisuele Vereniging Oost, een Overijsselse/Gelderlandse vereniging van amateur videofilms waarbij aangesloten 18 lokale clubs en totaal circa 400 leden.

Renske begint haar spreekbeurt, ze vertelt waarom ze dit onderwerp heeft gekozen. Gé vertelt over de jodenvervolging, de Holocaust. Zij belanden ze op de Joodse begraafplaats in Borne. Bij het graf van Nathan Zilvermit (zoon van Izak en overleden in 1930) staan ze even stil. Gé en Zelma vertellen het verhaal van Nathan en zijn zoon Iwan die op 19-jarige leeftijd als eerste Bornse Jood is opgepakt, gedeporteerd en vergast. Renske vraagt hoe ze meer te weten kunnen komen over de Bornse Joden in de oorlog. Gé stelt voor in het Bornse archief te gaan zoeken, maar Renske stelt voor om op internet te gaan zoeken. Ze besluiten beide te doen. Ze zoeken op internet, maar vinden nauwelijks iets over de Bornse Joden. In het Bornse archief vinden Renske en Gé de geboorte- en overlijdings-akten van Zelma.

In de werkkamer van Gé ziet Renske het Joodse collectebusje en vraagt Gé wat het is. Gé vertelt dat hij deze van zijn buurman (Izak Zilvermit) heeft gekregen de dag voordat hij gedeporteerd werd. Ook vertelt hij dat in datzelfde huis nu ene Annet Evertzen² woont. Annet vertelt (terwijl zij een foto van Izak met zijn vrouw voor de achterkant van haar woning toont) hoe zij erachter kwam dat het huis wat zij gekocht had ooit van de Bornse Jood Izak Zilvermit was, hoezeer dit haar aangreep en daarom begon met de “Stolpersteine” werkgroep.

Zelma vertelt dat zij met haar familie is ondergedoken in Weerselo, maar verraden zijn en in het kamp Westerbork terecht komen. Ook vertelt zij hoe zij kort daarna (met een speciaal kindertransport) in veewagens op weg gaan naar Sobibor.

Renske beseft steeds meer hoe erg het is wat er allemaal gebeurd is en ze besluiten samen naar het plaatsen van de volgende Stolpersteine te gaan. Er wordt een Joods lied gezongen. We zien hoe Günter Demnig zelf een gat in het Bornse plaveisel maakt en de herdenkingsklinkers één voor één in het cement plaatst en het geheel netjes afwerkt. Gé draagt het tweede deel van zijn gedicht voor. Halverwege het voordragen daarvan schakelen we over naar de klas van Renske waar deze zelf haar spreekbeurt afsluit met hetzelfde gedicht. Het is even stil in de klas. Renske besluit haar spreekbeurt met te vertellen dat ook zij, in haar groep, jarenlang gepest en buitengesloten is geweest (“Soms voel ik me een beetje als Zelma”). Zes jaar lang geen verjaardagsfeestjes, zes jaar lang geen speelkameraadjes. Maar waarom eigenlijk, omdat mijn moeder moslim is?

De cirkel is rond, de herinnering en roep tot waakzaamheid is overgedragen aan de nieuwe generatie! Renske was op tijd met haar spreekbeurt maar de geschiedenis van de Bornse Joden laat haar niet meer los. Zij beseft nu ook wat vrijheid eigenlijk is: kunnen zijn waar en met wie je zelf wilt zijn, kunnen zeggen wat je wilt zeggen, waar nodig elkaar een helpende hand bieden, gewoon en met plezier naar school of naar je werk kunnen gaan. Ze vindt dat vrijheid iets is wat iedereen verdient, maar wat helaas nog steeds niet voor iedereen in deze wereld zo vanzelfsprekend is.

(einde)

² Initiatief neemster van de Stolpersteine werkgroep.